

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДИРЕКТИВИ 1999/31/ЄС ПРО ЗАХОРОНЕННЯ ВІДХОДІВ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

В сучасному світі склалася складна ситуація з великою кількістю відходів, які потребують захоронення. Захоронення відходів повинно відповідати міжнародній нормативно-правовій базі та європейським нормам. Захоронення відходів — остаточне розміщення відходів при їх видаленні у спеціально відведених місцях чи на об'єктах таким чином, щоб довгостроковий шкідливий вплив відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини не перевищував установлених нормативів. Дуже часто для захоронення відходів використовують звалища чи полігони.

Коли ми вживаємо термін "звалище ТПВ", то вкладаємо поняття місця видалення твердих побутових відходів, на яке не розроблявся проект, не обладнано технічно (в тому числі протифільтраційним екраном) і не забезпечує екологічну та санітарну безпеку. Такий термін найбільш підходить до реально існуючих місць видалення ТПВ. Величезна проблема виникає саме у зв'язку з незрозумілістю при формуванні задач моніторингу звалищ ТПВ, майже всі з яких згідно з документацією носять назву полігонів ТПВ.

Наростаючий потік твердих побутових відходів і дефіцит місць їх поховання, які до того ж не забезпечують захист навколишнього середовища від їх впливу, викликає необхідність упорядкування всіх ланок сфери поводження з ТПВ, в тому числі місць їх поховання.

До об'єктів поводження з ТПВ відносять місця та об'єкти, що використовуються для збирання, перероблення, утилізації, видалення, знешкодження та захоронення ТПВ: сміттесортувальні комплекси, сміттєперевантажувальні станції, сміттєпереробні заводи, сміттєспалювальні заводи, піролізні установки, полігони ТПВ.

В Європі для покращення ситуації з відходами була прийнята 26 квітня 1999 року Директива 1999/31/ЄС про захоронення відходів (зі змінами згідно з Регламентом Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 1882/2003 від 29 вересня 2003 року).

Метою Директиви є забезпечення заходів, процедур та керівництв для запобігання зменшення негативного впливу на довкілля та ризику для здоров'я людей від розміщення відходів шляхом встановлення жорстких функціональних та технічних вимог щодо відходів та місць їх захоронення.

Структурно Директива складається із 20 статей, які присвячено термінологічній базі та видам місць захоронення відходів, порядку та вартості захоронення різних видів відходів. Директива базується на певних ключових орієнтирах:

- попередження чи зменшення шкідливих наслідків захоронення відходів для довкілля і ризику для здоров'я людини;
- зменшення захоронення відходів шляхом попередження виникнення відходів їх перероблення та утилізації.
- посилення фінансових гарантій.

З метою забезпечення контрольованої діяльності із захоронення відходів Директива 1999/31/ЄС про захоронення відходів містить базові положення:

- визначення основних понять та класів місць розміщення відходів;
- сфера дії полягає в тому що держави-члени повинні застосовувати Директиву до всіх місць захоронення відходів, в яких відходи поміщуються;
- визначаються відходи, що не допускаються чи допускаються у МЗВ різних класів;
- встановлюються жорсткі заходи, щодо отримання дозволу на захоронення відходів;
- вартість захоронення відходів полягає в тому, що всі витрати, які пов'язані з будівництвом й експлуатацією МЗВ повинні покриватися платою за розміщення відходів.

В Директиві Розглянуто також основні критерії та процедури прийняття відходів у МЗВ: процедура контролю та моніторингу в період експлуатації, зобов'язує повідомляти компетентному органу про будь-який значимий негативний вплив на довкілля і раз на рік повідомляти усі результати моніторингу.

Також Директивою передбачена процедура закриття МЗВ. Дозволяється продовжувати захоронення відходів на вже існуючих полігонах не пізніше, ніж за 8 років після вступу в силу національних правових норм, які відповідають вимогам Директива 1999/31/ЄС про захоронення відходів.

Порівнюючи вимоги Директиви із національним законодавством в Україні досить розгалужена база у сфері поводження з відходами. Згідно закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» в якому вказується про дозвільний порядок «захоронення (складування) промислових, побутових та інших відходів. Проте за статтею 55 Закону визначено, що «складування, зберігання або розміщення відходів дозволяє лише при наявності спеціального дозволу на визначених місцевими Радами територіях межах встановлених ними лімітів з додержанням санітарних і екологічних норм.» Також встановлено плату (екологічний податок) за розміщення відходів, обов'язковим є державний облік об'єктів забруднення навколишнього середовища і об'єктів розміщення відходів.

Згідно Закону України «Про відходи» до основних напрямків державної політики, щодо захоронення відходів, віднесено забезпечення безпечного віддалення відходів, що не підлягають утилізації. Це має здійснюватись шляхом розроблення технологій, екологічно безпечних методів та засобів поводження з відходами для запобігання шкідливому впливу їх на навколишнє природне середовище та здоров'я людини. З метою повного обліку та опису функціонуючих, закритих та законсервованих місць видалення відходів, їх якісного та кількісного складу ведеться реєстр місць видалення відходів. Він ведеться на підставі відповідних паспортів, звітних даних виробників відходів. В рамках форми паспорта передбачаються дані по моніторингу впливу місць видалення відходів на навколишнє середовище.

За статтею 35-1 Закону України «Про відходи» введено заборону на проектування, будівництво та експлуатацію полігонів без оснащення системи захисту ґрунтових вод, вилучення біогазу, знешкодження фільтрату.

Базуючись на законодавчих положеннях Міністерство будівництва, архітектури і житлово-комунального господарства України розробило ряд нормативних, методичних, рекомендаційних документів, які стосуються розроблення схем санітарного оснащення населених пунктів, розроблення місцевих програм поводження з ТПВ, а також рекомендацій щодо вдосконалення існуючих полігонів, які не відповідають екологічним і санітарним нормам.

Згідно з ДБН В.2.4-2-2005 «Проектування. Полігони твердих побутових відходів. Основні положення проектування» на полігони ТПВ приймають побутові відходи з житлових і громадських будинків, установ, підприємств торгівлі, а також вуличне садово-паркове і будівельне сміття, а також промислові відходи III - IV класів небезпеки з дозволу місцевих органів санітарно-епідеміологічної та екологічної служб і пожежної інспекції. Проте на полігони ТПВ прийняття не підлягають відходи, які можуть бути вторинною сировиною (за можливості їх утилізації); відходи, що містять токсичні, отруйні та агресивні (щодо споруд полігону) речовини.

Підсумовуючи вищесказане можна сказати, що законодавством України та підзаконними актами в основному врегульовано захоронення відходів, але при цьому виявляється певна низка невідповідностей вимогам Директиви. Невідповідність стосується низки визначень, класифікації відходів та місць їх захоронення, а також фінансове закриття полігонів та фінансових гарантій під час отримання дозволу.

Аналізуючи ситуацію з питань імплементації положень Директиви 1999/31/ЄС можна сказати, що в Україні положення щодо захоронення на полігонах врегульовано лише на підзаконному та адміністративному рівнях, що негативно впливає на їх дотримання.

З метою створення вимог Директива та дотримання вимог екологічної безпеки під час захоронення відходів, доцільно створити державний регуляторний документ прямої дії. Саме такий рівень документу може забезпечити єдність, екологічну прийнятність та технічну досяжність вимог, відповідних Директиві 1999/31/ЄС про захоронення відходів.

Першим кроком імплементації має стати гармонізація системи визначень, оскільки значна частина термінів, визначених в Директиві не відповідає українській термінології і потребує уточнення.

Відповідно, до Директиви місця захоронення відходів повинні ділитися на класи, цей поділ на класи в Україні відсутній. Потрібно встановити класи полігонів захоронення відходів і врегулювати процедури прийняття на них відходів.

Національним планом дій є «Упорядження, реконструкція та будівництво полігонів для захоронення побутових відходів, оснащення їх системами компостування, збирання та утилізація біогазу, знешкодження фільтрату» було задекларовано скорочення захоронення відходів, що біологічно розкладаються – на 15% до 2015 року, проте ця позиція поки в практиці не реалізувалася. Таким чином елементом імплементації є розроблення Національної стратегії зменшення захоронення відходів, що біологічно розкладаються. Суть стратегії у встановленні цільових орієнтирів та складання відповідних планів.

Що стосується вартості захоронення відходів, українським законодавством враховані витрати на створення і експлуатацію МЗВ стосовно побутових відходів, розбіжність з Директивою полягає у відсутності покриття витрат на закриття та догляду МЗВ різних класів.

Згідно з положенням Директиви кожне вже існуюче МЗВ має бути приведені до її вимог. Держави-члени зобов'язані: скласти плани приведення існуючих МЗВ до вимог Директиви; прийняти рішення про можливість експлуатації МЗВ чи його закриття; погодити плани та їх виконання. Таким чином відповідні положення мають стати важливими складовими імплементації Директиви 1999/31/ЄС.